

Resource: Kamusi ya Biblia (Tyndale)

License Information

Kamusi ya Biblia (Tyndale) (Swahili) is based on: Tyndale Open Bible Dictionary, [Tyndale House Publishers](#), 2023, which is licensed under a [CC BY-SA 4.0 license](#).

This PDF version is provided under the same license.

Kamusi ya Biblia (Tyndale)

Z

Zaburi za laana, Zaburi, Kitabu cha, Zamu, Zebedayo, Zelote, Zelote, Zena, Zeze, Zillah

Zaburi za laana

Zaburi ambazo zina laana au matakwa ya mambo mabaya kwa maadui zao. Vipengele hivi vinapatikana katika zaburi 18:

- [Zaburi 5](#)
- [Zaburi 17](#)
- [Zaburi 28](#)
- [Zaburi 35](#)
- [Zaburi 40](#)
- [Zaburi 55](#)
- [Zaburi 59](#)
- [Zaburi 70](#)
- [Zaburi 71](#)
- [Zaburi 74](#)
- [Zaburi 79](#)
- [Zaburi 80](#)
- [Zaburi 94](#)
- [Zaburi 109](#)
- [Zaburi 129](#)
- [Zaburi 137](#)
- [Zaburi 139](#)
- [Zaburi 140](#)

Vipengele hivi kwa kawaida huonyeshwa kama sala au ombi la hukumu kutokea kwa maadui zao.

Kwa msomaji wa kawaida, matakwa kama hayo yanaweza kuonekana kupingana na sehemu nyingine za Maandiko, hasa na mafundisho ya Yesu. [Mambo ya Walawi 19:17-18](#) inasema, "Usiwe na chuki moyoni mwako dhidi ya ndugu yako.

Mkemea jirani yako moja kwa moja, ili usije ukapata hatia kwa ajili yake. Usitake kulipiza kisasi au kuwa na kinyongo dhidi ya yeyote kati ya watu wako, bali mpende jirani yako kama wewe mwenyewe."

Yesu anasbisha kwamba "jirani" inajumuisha kila mtu ([Luka 10:29-37](#)). Katika Mahubiri ya Mlimani, Yesu alisema, "Pendeni adui zenu na muwaombe wanaowatesa" ([Mathayo 5:44](#); linganisha na mistari [38-48](#)). Wazo hili linakubaliana na Agano la Kale, ambalo linatufundisha kuwasaidia maadui zetu ([Mithali 25:21-22](#); linganisha [Warumi 12:20](#)).

[Zaburi 109](#) inaonekana kupingana na mafundisho ya Yesu kwa sababu ina laana nyingi na baadhi ya kali zaidi. Watu wengine wanafikiri zaburi hii ni kali sana kwa Biblia. Lakini zaburi hii imeonekana kuwa ya kinabii na ya kimasiya na wasomi kama Krisostomo, Yeronimo, Agostino, na wengine.

Thomas Horne anaandika nyakati za zamani za zaburi hii kama nyakati za ujao, akifanya kuwa maandiko ya kinabii. Uvuvio wake ulikuwa nukuu ya Petro ya [Zaburi 109:8](#) alipokuwa akichagua mrithi wa Yuda ([Matendo 1:20](#)). Zaburi inazungumzia majaribu ya Yesu, ambayo inafanya kuwa ya kinabii kuhusu Kristo badala ya kuwa ya laana.

Kipengele kingine kinachotia wasiwasi ni [Zaburi 137:8-9](#), ambacho kwa furaha kinazungumzia kifo cha kikatili cha watoto wa Babeli. Horne aliamini hii ilikuwa ni utabiri wa uvamizi wa Babeli mwaka 539 Kabla ya Kristo (KK).

Zaburi hizi zinazohimiza haki hazipingani na sehemu nyingine za Biblia. Yeremia aliomba kulipiza kisasi ([Yeremia 11:20](#)). Alijibiwa na Bwana (mistari [21-23](#)). Wenye haki wanaotafuta haki watajiibiwa ([Luka 18:1-8](#)). Katika Ufunuo, wafia imani wanapaza sauti, "Hadi lini, Ee Bwana, mtakatifu na wa kweli, mpaka ulipize kisasi damu yetu na kuhukumu wale wakao juu ya nchi?" ([Ufunuo 6:10](#)). Vilio vyao vinajibiwa. Daudi aliwashinda maadui zake, na aliona maadui zake kama maadui wa Mungu. Maadui wa mwandishi wa

zaburi wanapaswa kupokea hukumu. Matamanio ya mwandishi yalilingana na hukumu ya Mungu.

Tazama pia Hukumu; Zaburi, Kitabu cha; Ghababu ya Mungu.

Zaburi, Kitabu cha

Mashairi yaliyoimbwa kwa usindikaji wa muziki, awali kinubi. Kichwa mbadala, Zaburi, kinarejelea mkusanyiko wa nyimbo zilizoimbwa kwa usindikaji wa kinubi. Kwa hivyo, kichwa cha Kiingereza kinabainisha kwa upana aina iliyotumiwa, ilhali kichwa cha Kiebrania cha kitabu, "Sifa," au "Kitabu cha Sifa," kinapendekeza maudhui.

Mapitio

- Waandishi
- Tarehe
- Historia
- Muundo
- Uhalali
- Kusudi na Theolojia
- Yaliyomo

Waandishi

Ushahidi wa Vichwa

Biblia ya Kiebrania inamkiri Daudi kwa zaburi 73, ikilinganishwa na 84 katika Septuaginta na 85 katika Vulgate ya Kilatini. Kora na Asafu, viongozi wa vikundi vya uimbaji vya Walawi, wanahusishwa na zaburi 11 na 12, mtawalia (ingawa [Zab 43](#) karibu hakika inapaswa kuhusishwa na Kora pia). Zaburi mbili zinahusishwa na Solomoni ([Zab 72; 127](#)), moja na Mose ([Zab 90](#)), na moja na Ethani ([Zab 89](#)), wakati Hemani anashiriki sifa kwa zaburi moja na wana wa Kora ([Zab 88](#)). Zilizobaki wakati mwingine huitwa "zaburi yatima" kwa sababu ya kutokujulikana kwao.

Kiunganishi "ya" kinachopatikana katika vichwa (kwa mfano, "Zaburi ya Daudi") kwa kawaida kinaonyesha uandishi. Lakini katika kesi ya vikundi, kama vile wana wa Asafu au Kora, inaweza tu kuonyesha kwamba zaburi zilijumuishwa katika orodha yao. Wazo lisilo la kuaminika ni kwamba linaweza pia kutafsiriwa kama "kwa matumizi ya." Kwa mfano, baadhi ya "Zaburi za Daudi" zinaweza

kuwa "kwa matumizi ya" mfalme wa Daudi katika tukio fulani.

Marejeleo ya Kihistoria katika Vichwa vya Habari

Vichwaa vingi vinarejelea matukio maalum katika maisha ya Daudi (mfano, [Zab 3; 7; 18; 30; 34; 51](#)). Kuna ushahidi kwamba vichwa hivyo viliongezwa mapema. Wakati zaburi zilipotafsiriwa kwa Kigiriki, inaonekana kulikuwa na ugumu fulani katika kutafsiri vichwa hivyo, labda kutokana na ukongwe wao. Ikiwa marejeleo ya kihistoria yaliongezwa baadaye, hakuna sababu kwa nini historia za kueleweka zisingeweza kutolewa kwa zaburi zote za Daudi, badala ya chache tu. Zaidi ya hayo, tofauti inayoonekana kati ya kichwa na maudhui halisi ya baadhi ya zaburi (mfano, [Zab 30](#)) inaonyesha kwamba vichwa hivyo vilitolewa na wale waliokuwa na uhusiano usiojulikana kwa mhariri wa baadaye. Ni kweli, kuna tofauti ndogo kati ya vichwa na marejeleo katika vitabu vya kihistoria. Kwa mfano, katika [Zaburi 34](#) Daudi anajifanya mwendawazimu mbele ya Abimeleki, ilhali katika 1 Samweli ni mbele ya Akishi. Lakini pengine Abimeleki lilikuwa jina la jumla (kama Farao kwa wafalme wa Misri) kwa wafalme wote wa Wafilisti (mfano, [Mwa 21:32; 26:26](#)).

Ushahidi wa uandishi na historia katika vichwa, kwa hivyo, unaweza kuchukuliwa kama mwongozo wa kuaminika kwa kiasi. Lakini ugumu wa ndani, pamoja na uhuru uliotumiwa na watafsiri wa mfululizo katika Kigiriki, Kisiria, na Kilatini, unaonyesha kwamba hawakuchukuliwa kama walioongozwa.

Sababu za Uandishi wa Daudi

Pointi tano zinaweza kutolewa kuunga mkono uandishi wa Daudi wa zaburi kadhaa:

1. Uhalisi wa maombolezo ya Daudi juu ya Sauli na Yonathani ([2 Sam 1:19-27](#)) unakubalika kwa ujumla. Hii inaonyesha roho ya kishairi na tabia ya ukarimu inayotuandaa kukubali zaburi zinazohusishwa na Daudi ambazo zinaonyesha sifa kama hizo. "Maneno ya mwisho ya Daudi" ni shairi lingine la Daudi katika vitabu vya kihistoria ([2 Sam 23:1-7](#)).

2. Daudi alikuwa na sifa kama mwanamuziki stadi katika mahakama ya Sauli ([1 Sm 16:16-18](#)). Amosi anatoa maoni juu ya ubunifu wake kama mwanamuziki ([Am 6:5](#)), wakati Mwandishi wa Mambo ya Nyakati anasisitiza mara kwa mara mchango wake katika kipengele cha muziki cha

ibada ya hekalu (mfano, [1 Nya 6:31](#); [16:7](#); [Ezr 3:10](#)). Mwandishi wa historia Myahudi Josephus alisema kwamba Daudi aliandika nyimbo na zaburi kwa Mungu katika vipimo mbalimbali. Uwezekano ni kwamba Daudi, pamoja na kukusanya vifaa na kuandaa mipango ya hekalu la Solomani, pia alitoa umakini kwa ibada ya hekalu. Hii ndiyo nafasi yake katika desturi ya Kiyahudi.

3. Ufalme wa awali, ukiwa na uhuru uliopatikana hivi karibuni, heshima ya kitaifa, na ustawi mpya, ungekuwa wakati wa ubunifu wa kisanii. Daudi alikuwa katikati ya harakati hii.

4. Kuna uhusiano wa karibu kati ya maisha ya Daudi kama ilivyoelezwa katika vitabu vya kihistoria na baadhi ya zaburi, kwa mfano, dhambi yake kuhusu Bathsheba na Uria ([2 Samweli 11:2-12:25](#)) na [Zaburi 51](#), kama inavyoshuhudiwa katika kichwa. Mapungufu ya Daudi na toba yake ya kweli, pamoja na vipengele mbalimbali vya kazi yake—mchungaji, mkimbizi, shujaa, na kadhalika—vinapata maonyesho katika zaburi nyingi zinazohusishwa naye. Uhusiano kati ya Daudi wa zaburi na Daudi wa vitabu vya kihistoria ni wa karibu, hasa katika kuonyesha imani thabiti kwa Mungu.

5. Ingawa baadhi ya wasomi wanaamini kwamba "Daudi" anapotajwa katika Agano Jipya, ni rejeleo tu kwa kitabu cha Zaburi na siyo kumtambua kama mwandishi, tafsiri ya moja kwa moja ya maandiko ya Agano Jipya inaongeza nguvu kwa hoja ya uandishi wa Daudi. Daudi ametajwa mahsusi kama mwandishi wa zaburi mbalimbali katika [Mathayo 22:41-45](#); [Matendo 1:16](#); [2:25, 34](#); [Warumi 4:6](#); [11:9](#).

Kwa kumalizia, kuna msaada mkubwa kwa mtazamo kwamba kiini kikubwa cha Zaburi ni cha Daudi. Zaidi ya hayo, inawezekana kwamba baadhi ya zaburi zisizo na jina zilikuwa kazi ya "mtunga zaburi mtamu wa Israeli" ([2 Sm 23:1](#)). [Waebrania 4:7](#) inamrejelea moja ya hizi, [Zaburi 95](#), kwa Daudi (tazama pia [Matendo 4:25](#) na [Zaburi 2](#)).

Tarehe

Pindi uandishi wa Daudi wa zaburi kadhaa unapothibitishwa, basi lazima ifuatwe kwamba zaburi hizi ziliandikwa wakati wa maisha ya Daudi. Hivyo, nyingi ya zaburi zilikuwa kitabu cha nyimbo cha Israeli katika kipindi cha ufalme. Zaburi nyingine ziliandikwa baadaye. Kwa mfano, [Zaburi 137](#) ni wazi kuwa ya wakati wa uhamisho, na [Zaburi 107:2-3](#) na [126:1](#) zinarejelea kurudi kutoka

utumwani. [Zaburi 44](#) na [79](#) pengine, lakini si kwa uhakika, ni za baada ya uhamisho.

Kitabu cha Zaburi labda kilikuwa matokeo ya kipindi kirefu cha ukuaji. Uwepo wa zaburi za Daudi katika sehemu ya kwanza unaonyesha kwamba kilikamilika mapema, labda kuelekea mwisho wa utawala wa Daudi. Mchakato uliosalia wa kukusanya ni mgumu kuunda upya, lakini ukweli kwamba vichwa, pamoja na marejeleo yao kwa waandishi, matukio, na maelekezo ya muziki, vinapungua katika makusanyo mawili ya mwisho ([Zab 90-150](#)) unatoa msaada kwa uwezekano kwamba makusanyo yaliunganishwa kwa mpangilio wa wakati katika mlolongo ambao yanapatikana leo. Ezra kwa jadi anahusishwa na kikundi cha mwisho na uhariri wa zaburi, nadharia ambayo inaonekana kuwa ya busara kwa kuzingatia mchango wake muhimu katika kubadilisha mfumo wa maisha ya kidini ya kitaifa. Kwa hali yoyote, mchakato ulikamilika kabla ya tafsiri ya Zaburi katika Kiyunani (Septuaginta) mwishoni mwa karne ya tatu Kabla ya Kristo (KK), kwa kuwa mpangilio wa jadi unapatikana hapo. Msaada wa jumla, lakini si kamili, pia unatoka kwa ushahidi wa Vitabu vya Bahari ya Chumvi. Wakati fulani mabadiliko madogo yalitokea. [Zaburi 9](#) na [10](#) huenda awali ziliunda zaburi moja (kama ilivyo katika Septuaginta), na kuna hoja yenye nguvu ya kuunganisha [Zaburi 42](#) na [43](#).

Historia

Kama kitabu cha Zaburi kilivyo mbele yetu, uhusiano wake na ibada ya hekalu ni dhahiri. Zaburi hamsini na tano zimeelekezwa kwa kiongozi wa waimbaji, na kama tulivyobaini, 23 au 24 zimeunganishwa na vikundi viwili vikuu vya waimbaji wa Walawi, Asafu na Kora. Vyombo vya muziki, kama vile vyombo vya nyuzi ([Zab 55 kichwa](#)) na filimbi ([Zab 5 kichwa](#)) vimeelezwa. Huenda maneno mengine yanahusu maelekezo ya muziki: Selah, ambalo linatokea mara 71, linaweza kuashiria kusimama au crescendo; Higgaion ([Zab 9:16](#)) inaweza kupendekeza mtazamo wa kutafakari. Marejeleo yanayoonekana kuwa magumu kama "Paa wa Alfajiri" ([Zab 22 kichwa](#)), "Maua" ([Zab 45 kichwa](#); 80 kichwa) na "Njiwa kwenye Mialoni ya Mbali" ([Zab 56 kichwa](#)) yanaweza kuashiria nyimbo ambazo zaburi zilipaswa kuimbwa. Maana halisi ya maneno mengine, kama vile Shiggaion ([Zab 7 kichwa](#)) au Alamothe (kwa nadharia kwaya ya wanawake, [Zab 46 kichwa](#)), inaweza pia kuwa katika uwanja wa maelekezo ya muziki.

Muundo

Zaburi, labda kwa kuiga kwa makusudi vitabu vitano vya Mose katika Sheria, imegawanywa katika sehemu tano ([Zab 1-41](#); [42-72](#); [73-89](#); [90-106](#); [107-150](#)), zilizotenganishwa na doxolojia nne ([41:13](#); [72:18-19](#); [89:52](#); [106:48](#)). Ingawa maoni ya wahariri katika [Zaburi 72:20](#) yanaonyesha kwamba zaburi za Daudi zilimalizika, zaburi za Daudi zinapatikana baadaye katika kitabu ([Zab 86](#); [101](#); [103](#)), ikionyesha kwamba angalau baadhi ya sehemu hizi zilizunguka kwa uhuru hadi zilipojumuishwa katika mkusanyiko wa mwisho. Uhuru huo unaonyeshwa zaidi na marudio katika sehemu mbalimbali (kwa mfano, [Zab 14](#) na [53](#); [40:13-17](#) na [70](#)) na kwa matumizi ya majina tofauti ya Mungu, ambaye kwa kawaida anaitwa "Bwana" katika mkusanyiko wa kwanza na "Mungu" katika wa pili.

Uhalisia

Kwenye tafsiri mbalimbali za sehemu ya tatu ya kanuni ya Kiebrania, Maandiko au Vitabu Vitakatifu, kitabu cha Zaburi karibu kila mara huwekwa kwanza. Kilionekana wazi kama kitabu muhimu zaidi katika sehemu hii, na katika [Luka 24:44](#), "Zaburi" ni sawa na "Maandiko" kama jina lake. Ingawa ukanoni wa maudhui yote ya Maandiko haukukamilika hadi mwisho wa karne ya kwanza Baada ya Kristo (BK), inawezekana kwamba kitabu cha Zaburi kilikubaliwa kama kilichoongozwa na Mungu muda mrefu kabla ya hapo, labda kufikia 300 KK.

Haipaswi kudhaniwa kwamba zaburi zote zilianzishwa katika maisha ya kidini ya jamii, lakini patakatifu palikuwa kitovu cha ibada ya Israeli kwa sehemu kubwa ya kipindi cha Agano la Kale. Maombi yalikuwa yanawezekana mahali pengine, lakini kila inapowezekana, ilikuwa kawaida kwa mwabudu kuwasilisha maombi yake katika patakatifu kuu. Na shukrani katika Israeli ya kale karibu kila mara ilikuwa imeunganishwa na sadaka ya shukrani, sadaka ya nadhiri, au sadaka ya hiari. Zaburi zingeweza kuandikwa na watu binafsi, kama Daudi, ambao walikuwa na uwezo wa kiufundi unaohitajika. Na inapaswa kuthaminiwa kwamba ushairi, njia isiyo ya kawaida kwa tamaduni nyingi za Magharibi, ilikuwa njia ya asili kwa Mshariki wa kale kuonyesha hisia zake. Au mtu binafsi angeweza kumwajiri mshiriki wa vikundi vya Walawi wa wanamuziki kuunda ombi lake au shukrani zake. Polepole, mkusanyiko wa kina wa zaburi ungepatikana kwa matumizi ya watu binafsi, kusanyiko, na hata taifa zima katika

hali yoyote inayowezekana. Mara baada ya kukamilika, mkusanyiko huu ulitumika sio tu kwa mahitaji ya baadaye ya Israeli bali pia kwa mahitaji ya kiibada ya vizazi vya Wakristo vilivyofuata. Haijalishi asili ya zaburi ya mtu binafsi, kila moja hatimaye imejumuishwa katika mazingira ya kidini, na inaweza kudhaniwa kwamba zaburi bora za Israeli zimehifadhiwa kwa njia hii.

Kusudi na Theolojia

Fundisho la Mungu

Katika shida na ustawi, waandishi wa zaburi wanaonyesha imani thabiti kwa Mungu na ufahamu wazi wa sifa zake. Kwa kueleweka, anthropomorphisms (kuhusisha sifa za kibinadamu kwa vitu visivyo vya kibinadamu) ni nyingi, na marejeleo ya sauti ya Mungu, maneno, masikio, macho, uso, au mikono na vidole. Hakuna haja ya kuchukua ubaguzi kwa hili. Anthropomorphisms za aina hii, kwa kweli, zinatumiwa sana na Wakristo wa siku hizi. Thamani yao kubwa ni kwamba wanamfanya Mungu kuwa halisi kwa mwabudu. Je, binadamu wangeweza kumweleza Mungu vipi, isipokuwa kwa misingi ya uelewa wao wenyewe?

Umoja wa Mungu katika zaburi unaonekana wazi katika [Zaburi 115:3-8](#); [135:15-18](#); [139](#). Mungu anaonekana kama Muumba ([Zab 8:3](#); [89:11](#); [95:3-5](#)), na marejeleo ya hadithi za uumbaji za mataifa jirani (kwa mfano, [Zab 89:10](#)) yanatumika tu kama mifano ya nguvu zake kuu za uumbaji. Anatangazwa kama Bwana wa historia ([Zab 44](#), [78](#), [80](#), [81](#), [105](#), [106](#)) na kama mtawala mkuu wa asili ([Zab 18:7](#); [19:1-6](#); [65:8-13](#); [105:26-42](#); [135:5-7](#)). Waandishi wa zaburi hawakuchoka kusherehekea ukuu kamili wa Mungu.

Mtazamo wa Kibinadamu

Zaburi ni kitabu kinachomlenga Mungu, lakini ubinadamu una nafasi ya heshima, licha ya pengo kubwa kati yao na Muumba wao ([Zab 8:3-4](#); [145:3-4](#)) na mipaka ya maisha yao ya duniani ([Zab 90:9-10](#)). Kwa mapenzi ya Mungu, wanadamu wanashikilia nafasi ya uwajibikaji, ya upatanishi kati ya Mungu na viumbe wengine wote walioumbwa ([Zab 8:5-8](#)). Uhusiano na Mungu mwenye haki unahatarishwa na dhambi ([Zab 106](#)), lakini Mungu ni mwenye neema na mvumilivu ([Zab 103](#)), mwaminifu na mwenye kusamehe ([Zab 130](#)). Ingawa marejeleo ya mfumo wa dhambi hayakosekani ([Zab 20:3](#); [50:8-9](#)), msisitizo ni juu ya uchaji binafsi unaohitaji utii na moyo

uliosalimika ([Zab 40:6-8](#)). [Zaburi 51](#) inaonyesha kina cha dhambi ambacho mfumo wa dhabihu haukuweza kabisa kukabiliana nacho; mtunga zaburi angeweza tu kujitupa, kwa toba kamili, juu ya rehema za Mungu. Wajibu wa kimaadili wa mwanadamu ([Zab 15](#); [24:3-5](#)) na uaminifu kwa sheria ([Zab 19:7-11](#); [119](#)) unakubalika kikamilifu. Kote, kuna ufunuo wa uhusiano wa kibinafsi wenye nguvu unaohimiza maombi na sifa na unakaribisha imani.

Maisha Baada ya Kifo

Zaburi zinadumisha mtazamo wa desturi ya Kiebrania kuhusu Sheol kama makao ya waliokufa, bila kutofautisha kati ya wema na uovu, ambapo yote isipokuwa uwepo tu yameangamia. Malalamiko makuu ya mtu mcha Mungu yalikuwa kwamba, katika Sheol, uhusiano wote wa maana na Mungu ulikoma ([Zab 6:5](#); [88:10-12](#)). Hata hivyo, ilitambulika kwamba, kwa kuwa Mungu alikuwa mwenyezi, hata Sheol haikuwa nje ya uwezo wake ([Zab 139:8](#)). Zaidi ya hayo ilikuwa thamani na nguvu ya ushirika na Mungu, ambayo haingeweza kukatishwa hata na kifo. [Zaburi 16:9-11](#), [49:15](#), na [73:23-26](#) zinaonyesha vyema ufahamu huu. Kwa hiyo, Kitabu cha Zaburi kinashuhudia hatua muhimu ya mpito katika imani ya Israeli.

Utambuzi wa Mungu Ulimwenguni

Sehemu kama [Zaburi 9:11](#); [47:1-2](#), [7-9](#); [66:8](#); [67](#); na [117:1](#) zinatoa wito kwa mataifa yote kutambua na kumsifu Mungu na kuonyesha ufahamu wa ukuu wake juu ya mataifa yote. Lakini huu ulimwengu wa wote hauonekani kuhusisha tamaa yoyote ya kubadili mataifa ya kipagani na, kwa kweli, unalinganishwa na vipengele vya nguvu vya kipekee. Uhusiano wa agano la Mungu na watu wake na matendo yake makuu kwa niaba yao ni mambo makuu ambayo sifa za mataifa yote zinaitwa ([Zab 47:3-4](#); [66:8-9](#); [126:2](#)). Kama mahali pengine katika Agano la Kale, jukumu la Israeli ni la kupokea; kuendelea kwake kuwepo kunashuhudia uaminifu wa Mungu na kumletea utukufu.

Thamani ya Kudumu

Haijalishi hisia za waandishi wa zaburi, iwe ni malalamiko makali, maombolezo yenye uchungu, au furaha kuu, zaburi zote zinaonyesha mojawapo ya vipengele vingi vya ushirika na Mungu. Msomaji anaweza kuangalia "katika moyo wa watakatifu wote" (hivyo alisema Luther) walipokabiliana na uzoefu wa maisha kwa ufahamu wa Mungu ambaye alikuwa anaona yote, anajua yote, na mwenye

nguvu zote. Nguvu ya uhusiano huo wa kibinafsi na Mungu ambao ulionyesha ibada ya Agano la Kale katika ubora wake inaonyeshwa hapa, na mwangwi mwingi wa zaburi mahali pengine katika fasihi ya Israeli unaonyesha ushawishi mkubwa wa ushuhuda huu kwa waaminifu. Ukweli kwamba, karibu kila mara, maelezo maalum kidogo yanatolewa kuhusu hali halisi za waandishi wa zaburi umesaidia Zaburi kuwa kitabu cha nyimbo cha ulimwengu na hazina ya ibada ya watu wa Mungu, katika ibada ya umma na ya faragha, hadi na ikijumuisha siku ya leo. Maisha ya kisasa, kimwili, ni tofauti sana na yale ya Israeli ya kale, lakini Mungu hubaki bila kubadilika na mahitaji ya msingi ya moyo wa mwanadamu pia. Kwa hivyo, Roho Mtakatifu bado anaweza kutumia hazina hii ya kiroho kama njia ya ufunuo na mawasiliano kati ya Mungu na mwanadamu. Vitabu vichache katika Biblia vimekuwa na ushawishi mkubwa au vimetumiwa sana.

Yaliyomo

Utangulizi

Ni muhimu zaidi kuelezea zaburi kwa makundi kuliko kuzifafanua moja baada ya nyingine kwa mpangilio wa kikanoni. Zaburi zinaweza kuorodheshwa kama ifuatavyo:

Zaburi za sifa

Zaburi za kifalme, za kimasihi

Zaburi za shauku

Zaburi kuhusu Sayuni

Malalamiko

Zaburi za laana

Zaburi za toba

Zaburi za hekima na zaburi za kihistoria

Zaburi za kuamini

Zaburi za Sifa

Kichwa cha Kiebrania, "Sifa," kinafafanua kwa usahihi sehemu kubwa ya yaliyomo kwenye kitabu. Kila moja ya sehemu nne za kwanza inahitimishwa na doxology, wakati sehemu ya tano inahitimishwa na zaburi tano, kila moja ikianza na kumalizika na "Hallelujah" moja au mbili. Ya mwisho kati ya hizi, [Zaburi 150](#), inatoa mwito wa sifa kamili. Mungu anapaswa kusifiwa kwa uwepo wake, kwa matendo yake makuu katika uumbaji, asili, na

historia kwa kiwango cha mtu binafsi na cha kijamii.

1. Sifa za mtu binafsi. Ikilinganishwa na idadi ya maombolezo ya mtu binafsi, kuna zaburi chache katika kundi hili. Zile ambazo kawaida hujumuishwa ni [Zaburi 9, 18, 32, 34, 116](#), na [138](#). Hii inaweza, kwa sehemu, kuwa kutokana na tabia ya ulimwengu ya kulalamika badala ya kutoa shukrani. Lakini idadi ya maombolezo, kwa kweli, yanajumuisha kipengele cha shukrani kwa ajili ya ukombozi unaotarajiwa, na mzunguko wa kawaida wa shukrani za mkusanyiko ungemruhusu mtu binafsi kutoa sifa zake za kibinafsi. Hata hivyo, ilikuwa desturi katika ibada ya hekalu kutoa tendo la maneno la shukrani mbele ya mkusanyiko mzima kila wakati sadaka ya nadhiri au sadaka ya shukrani ilipotolewa. Ushuhuda wa umma kama huo, na mlo wa pamoja unaohusishwa na aina hii ya dhahibu, umeonyeshwa katika [Zaburi 22:22-26; 66:13-20; 116:17-19](#). Ujumuishaji wa fursa kama hizo za sifa za kibinafsi na ushuhuda lazima uliongeze joto na umuhimu kwa ibada. Kila tendo la ukombozi na kila uzoefu wa huruma ya Mungu ulifanyika sehemu ya historia ya wokovu, ambayo ilikuwa dhana ya kuendelea, inayojumuisha, siyo tu usimulizi wa matendo ya Mungu katika karne zilizopita.

2. Sifa ya jumuiya kwa ujumla. Hii wakati mwingine huitwa "nyimbo" au "sifa ya maelezo," kipengele chake kikuu kikiwa kimeunganishwa na tendo fulani la ukombozi. Mungu kawaida anarejelewa kwa nafsi ya tatu, si moja kwa moja. [Zaburi 103](#) inaweza kuchukuliwa kama mwakilishi wa kundi hili. Inaanza na kumalizika na marejeleo ya mtu binafsi (sura ya [1-5, 22b](#)), lakini sehemu ya kati (hasa sura ya [6-14](#)) inaonyesha kuwa mwandishi wa zaburi alikuwa sehemu ya jumuiya inayosali. Kwanza kabisa kuna mwito wa lazima wa kumsifu Mungu kwa wingi wa rehema zake kwa kila mtu, ikijumuisha ukombozi wa kimwili na kiroho na neema yake ya kudumisha na kuridhisha. Kisha mtazamo hubadilika kuelekea kazi zake kuu katika historia (sura ya [6-7](#)). Hii inaunda msingi wa asili wa kusimulia sifa hizo za neema zilizofunuliwa kwa uthabiti wakati wa historia ya kitaifa, hasa utunzaji wake wa huruma na wa kibaba (sura ya [8-14](#)). Udhaifu wa ubinadamu unalinganishwa na uthabiti wa Mungu (sura ya [15-18](#)), na utawala wake, ukiwa wa ulimwengu wote na kamili (sura ya [19](#)), unastahili sifa za vitu vyote, vilivyo hai na visivyo hai, mbinguni na duniani (sura ya [19-22](#)). Hata hivyo, kuna idadi kubwa ya tofauti zinazoweza katika njia ambayo Mungu anasifiwa, kama [Zaburi](#)

[113](#) na [136](#), ambazo ziko ndani ya darasa hili, zinaonyesha.

3. Sifa maalum za kijamii. Wakati mwingine huitwa "sifa ya kutangaza," aina hii ya zaburi inaunganishwa na ushahidi maalum wa huruma ya Mungu na ingeweza kufuata mara baada ya tukio lenyewe. Ukombozi kutoka kwa adui hutoa fursa kwa zaburi nyingi katika aina hii (kwa mfano, [Zab 124, 129](#)). [Zaburi 66:8-12](#), ambayo sasa ni kiini cha simulizi lililopanuliwa la wema wa Mungu, huenda iliwahi kuwa kamili yenyewe. [Zaburi 46-48](#) inaweza kuunda trilojia inayohusishwa na ukombozi wa ajabu wa Yerusalemu kutoka kwa Waashuri wa Senakeribu mnamo 701 KK ([2 Fal 18:17-19:37](#)). [Zaburi 67](#) labda iliandikwa kwa shukrani kwa mavuno maalum. Ni rahisi kuona jinsi zaburi za aina hii zinaweza, katika mchakato wa muda, kupata matumizi ya jumla zaidi.

4. Sifa kwa Mungu wa asili. Sehemu ya kwanza ya [Zaburi 19](#) inaonyesha sifa za Mungu zikisikika kutoka mbinguni; [Zaburi 29](#) inamsherehekea kama Mungu wa dhoruba ya radi, ambayo, ikitokea kutoka Bahari ya Mediterania karibu na Lebanoni, inafuata njia yake ya kutisha kuelekea kusini katika jangwa la Kadeshi, na matokeo yake ni kwamba "katika hekalu lake" (ulimwengu uliombwa?) wote wanamsifu, "Utukufu, utukufu kwa Bwana" (v [9](#)). Ukuu wake na kujitosheleza kwake katika ulimwengu huu vinasifiwa katika [Zaburi 50:10-12](#); yeye ni Mungu wa ukuaji na mavuno ([Zab 65:9-13](#)); katika [Zaburi 104](#), mara nyingi huitwa "Wimbo wa Uumbaji," anadumisha na kutoa kila kitu duniani na baharini na ni Bwana kamili wa maisha yote (sura ya [29-30](#)). Hakuna kuchanganyikiwa kati ya Mungu na uumbaji wake; hata mbingu na dunia zinazoonekana za kudumu zitapita, lakini "wewe unaendelea milele" ([Zab 102:25-27](#)). Jukumu la asili ni kutangaza utukufu wa Mungu ([Zab 19:1](#)) na kumsifu ([Zab 148](#)). Watu wanajiona kama wasio na umuhimu wanapolinganishwa na nguvu hizo za asili, ambazo zenyewe zimezidiwa na Mungu—kwa hivyo, ufahamu wa pengo lisilopimika kati ya Mungu na watu ambalo Mungu amelivuka kwa neema yake ([Zab 8](#)).

5. Sifa kwa ufalme wa Mungu. Kundi dogo la zaburi ([Zab 47, 93, 96-99](#)) linasheherekea ufalme wa Mungu kwa njia inayozidi sifa zilizotajwa katika makundi yaliyotangulia. Zinajulikana kwa shangwe, kwa kupiga kelele na kupiga makofi Mungu anapopanda. Inaonekana, rejea ni kwenye kiti chake cha enzi ([Zab 47:1-5](#); cf. [99:1-2](#)). "Bwana anatawala" ([Zab 93:1; 97:1; 99:1](#)) ni kilio cha mara

kwa mara, na asili ya utawala wake inasifiwa ([Zab 99:4-5](#)).

Zaburi za Kifalme, za Kimasihi

[Zaburi 2, 18, 20, 21, 45, 61, 72, 89, 101, 110, 132](#), na [144](#) kwa kawaida hujumuishwa kama zaburi za kifalme. Hazifanyi kundi la fasihi, kwani zaburi za aina mbalimbali zimejumuishwa, lakini zote zina marejeo fulani kwa mfalme, asili ya utawala wake, na uhusiano wake na Mungu. Tangu ufalme wa Daudi ulipomalizika mwaka 586 KK, zaburi hizi, karibu hakika, ziliandikwa kabla ya tarehe hiyo. Lugha katika zaburi hizi mara nyingi huonyesha mfalme kama mwakilishi wa Mungu. Kwa mfano, [Zaburi 45](#), zaburi ya ndoa ya kifalme, ina kauli "Kiti chako cha enzi, Ee Mungu, hudumu milele na milele" ([45:6](#)). Lakini hii inaeleweka vyema zaidi kwa maana ya kiti cha enzi kuzingatiwa kama cha Bwana, kilichokaliwa na mfalme kama mwakilishi wake. Vivyo hivyo, maneno katika [Zaburi 110:1](#), "Keti mkono wangu wa kuume," yanaonyesha haki na marupurupu ambayo mfalme anafurahia kama mwakilishi wa Mungu. Ushahidi wa Agano ya Kale kuhusu mfalme unaonyesha kwamba ufalme katika Israeli ulifafanuliwa na asili ya uhusiano wa agano la Mungu na watu wake; mfalme hakuwa na mamlaka kamili kama ilivyodaiwa na watawala wengi wa falme zinazozunguka.

Zaburi nyingi za kifalme pia zinaweza kuitwa zaburi za kimasihi. Zilitafsiriwa hivyo katika kanisa la kwanza la Kikristo, kama inavyoshuhudiwa katika kauli ya Yesu Kristo kwamba waandishi wa zaburi waliandika kumhusu yeye ([Lk 24:44](#)) na kwa nukuu maalum za Agano Jipya. Zaburi kuu zinazohusika, na marejeleo ya Agano Jipya, ni zifuatazo:

1. [Zaburi 2](#) ([Matendo 13:33](#); [Ebr 1:5](#); [5:5](#)), ingawa inahusishwa na mfalme wa Daudi, hata hivyo inazungumzia haki na utawala wa ulimwengu wote, ambao unazidi sana hata utawala wa Daudi. Zaidi ya hayo, picha ya mfalme wa Daudi, aliyepakwa mafuta kutawala duniani kama mwakilishi wa Mungu, ambaye ameketi kwenye kiti cha enzi mbinguni, inapendekeza kwa nguvu huduma ya Kristo ya upatanishi, ya mwili.

2. [Zaburi 45](#) ([Ebr 1:8-9](#)), zaburi ya ndoa kwa mmoja wa wafalme wa Daudi, labda Solomoni, haizungumzii tu juu ya upendo na ndoa bali pia uimara na ubora wa utawala. Katika tafsiri iliyo wazi zaidi ya mstari wa [6](#), mwandishi anamwambia Mungu, "Kiti chako cha enzi cha kimungu hudumu milele na milele." Mwandishi wa Waebrania alikubali waziwazi tafsiri hii ([Ebr 1:8-9](#)) na

aliitumia kwa kulinganisha na hadhi ya juu hata ya malaika, akiimarisha kwa nukuu nyingine mbili kutoka kwenye zaburi ambazo awali zilimlenga Mungu ([Zab 97:7](#); [102:25-27](#); cf. [Ebr 1:6, 10-12](#)).

3. [Zaburi 110](#) ni zaburi ya kimasihi inayotajwa mara nyingi zaidi ([Mt 22:43-45](#); [Matendo 2:34-35](#); [Ebr 1:13](#); [5:5-10](#); [6:20](#); [7:21](#)). Lugha inayozungumzia haki, ushindi wa ulimwengu na ukuhani unaoendelea wa Daudi na warithi wake, ingeonekana kuwa ya kupita kiasi na labda kupotosha isipokuwa kwa utimilifu wake katika "Mwana mkuu wa Daudi." Tofauti na malaika, ambao wana haki ya kusimama mbele za Mungu ([Lk 1:19](#)), Kristo Mwana anaketi mahali pa nguvu na mamlaka ([Ebr 1:13](#)).

Zaburi zingine ambazo pia zinaweza kuteuliwa kuwa za kimasihi lakini hazijajumuishwa mahsusi kati ya zaburi za kifalme ni [Zaburi 8](#) ([1 Kor 15:27](#)); [Zaburi 40](#) ([Ebr 10:5-10](#)); [Zaburi 72](#), na picha yake bora ya asili, matokeo, na upana wa utawala wa mwakilishi wa Mungu; [Zaburi 118:22-23](#); na [Zaburi 132](#) ([Matendo 2:30](#)).

Zaburi za Shauku

Zaburi nne katika kundi hili ([Zab 16](#); [22](#); [40](#); [69](#); baadhi ya wasomi pia wangetaja [Zab 102](#); [109](#)) zinaweza pia kuchukuliwa kama za kimasihi. Zinahusiana na mstari huo wa unabii wa Agano la Kale unaotafsiri huduma ya Masihi kwa mujibu wa Mtumishi Anayeteseka ambaye anaonekana sana katika Isaya (kwa mfano, [Isa 42:1-9](#); [52:13-53:12](#)). Kati ya hizi nne, [Zaburi 22](#) ni ya kushangaza zaidi. Yesu alikariri sehemu yake alipokuwa msalabani ([Zab 22:1](#); angalia [Mt 27:46](#)), na uhusiano mwingine na tukio la kusulubiwa ni wa kuzingatia (kwa mfano, [Zab 22:6-8, 14-18](#)). Baadhi ya mambo mengine ni muhimu zaidi: hakuna dalili ya ufahamu wowote wa dhambi; mateso ya mwandishi wa zaburi yanaonekana hayana sababu yoyote; hakuna kipengele cha laana, hata mbele ya mateso makali. Hii inahusiana na Kristo asiye na dhambi ([2 Kor 5:21](#)), ambaye hata aliweza kuwaombea wauaji wake ([Lk 23:34](#)). [Zaburi 16:10](#) inatabiri ushindi wa Kristo asiyeharibika juu ya kaburi (angalia [Matendo 2:24-31](#)). [Zaburi 40:6-8](#) inatabiri Ujio wa Kristo na kazi ya ukombozi ya kujitolea ([Ebr 10:5-10](#)). [Zaburi 69](#) inahusu upweke unaotokana na kujitolea kwa ajili ya kazi ya Mungu ([Zab 69:8-9](#)) na inatabiri sehemu iliyochezwa na Yuda katika kile kilichokuwa kimsingi kazi ya Mungu katika Kristo ([Zab 69:25-26](#); angalia [Zab 109:8](#); [Isa 53:10](#); [Matendo 1:20](#)).

Zaburi Kuhusu Sayuni

Kikundi hiki kingeweza kuainishwa kama sehemu ndogo ya sifa za kijamii, lakini kutokana na uhusiano wa karibu wa kihistoria kati ya chaguo la Mungu la nyumba ya Daudi na Yerusalemu ([Zab 78:68-72](#); [132:11-13](#)), na bahati zao zinazohusiana, tunazingatia katika hatua hii. Kulikuwa na kejeli kali katika ombi la Wababeli kwa wakimbizi wa mji uliovunjika kuimba "Tuimbie moja ya nyimbo za Sayuni!" ([Zab 137:3, niv](#)), lakini inashuhudia uwepo wa mkusanyiko kama huo. Sifa za Sayuni, kwa kweli, zilikuwa karibu sawa na sifa za Bwana aliyekaa hapo. Kuendelea kwa Yerusalemu kuishi, licha ya matatizo yake, kulikuwa ni uthibitisho wa kutosha wa ukuu wa Mungu usiopungua ([Zab 48:11-14](#)) na upendo wake wa pekee kwa mji uliokuwa na hekalu lake ([Zab 87:1-3](#)). [Zaburi 48, 76, 84, 87 na 122](#) ndizo zaburi kuu katika kundi hili, lakini mada yenyewe inaonekana sana katika zaburi (mfano, [102:16](#); [125:1](#); [126:1-3](#); [133:3](#); [147:2](#)). Msingi wa dhana ya Agano Jipya ya Yerusalemu ya mbinguni, makao ya kiroho ya waliozaliwa upya wa mataifa yote, inapata asili yake katika dhana hii, hasa katika [Zaburi 87](#).

Malalamiko

Hizi zinahusishwa na hafla maalum za dhiki na ni za aina mbili:

1. Kitaifa. Vitabu vya kinabii na vya kihistoria vinatoa mifano kadhaa ya aina ya tukio, kama vile ukame, uvamizi wa nzige, au shambulio la adui, ambalo lingeweza kusababisha maombolezo ya kitaifa, na pia mitazamo ya ndani na nje iliyofuatana nayo (kwa mfano, [Jgs 20:23, 26](#); [Yer 14:1-12](#); [36:9](#); [Jl 1:13-14](#); [2:12-17](#); [Yon 3:5](#)). Kuna muundo wa kawaida katika zaburi za aina hii: hali ya dhiki inaelezewa kwanza; Mungu anaombwa kuja kusaidia watu wake, mara nyingi kwa kukumbushwa rehema zake za zamani kwa Israeli; hatimaye, mara nyingi kuna maonyesho ya ujasiri kwamba Mungu angesikia kilio chao. Wapinzani wa Israeli wanafikiriwa wazi katika [Zaburi 14, 44, 60, 74, 80](#), na [83](#), wakati [Zaburi 58, 106](#), na [125](#) zinaonyesha hali zisizo kali sana.

2. Mtu binafsi. Kuna aina nyingi za aina hii (takriban 50) kiasi kwamba mara nyingi inafafanuliwa kama uti wa mgongo wa Zaburi. Sifa zao za wazi zaidi ni ukali wa malalamiko na uchungu wa mashambulizi dhidi ya wale wanaohusika. Kama ilivyo katika maombolezo ya kitaifa, mara nyingi kuna malalamiko dhidi ya Mungu, hasa kwa ukosefu wake wa umakini au

kuchelewa kwake kuingilia kati. Vipengele vya msingi vya aina hii ni karibu sawa na maombolezo ya kitaifa, isipokuwa kwamba mara nyingi huisha na ahadi ya kumsifu Mungu kwa kutarajia ukombozi (mfano, [Zab 13:5-6](#)). Mara nyingi, maombolezo yanaambatana na shukrani kwa ukombozi uliotafutwa na kupatikana, kama inavyoonyeshwa katika sehemu mbili za [Zaburi 22:1-21](#) na [28:1-9](#).

Zaburi za Laana

Takriban zaburi 20 zina maombi yenye shauku ya kuangamizwa kwa waovu, kwa lugha ambayo mara nyingi inashangaza. Hata hivyo, hukumu ya haraka ya mtazamo huu lazima ipunguzwe na baadhi ya mambo muhimu yanayohusiana:

Kilio cha kulipiza kisasi hakikuwa cha kibinafsi tu; iliainika kwa dhati kwamba heshima ya Mungu ilikuwa hatarini (mfano, [Zab 109:21](#)). Katika enzi ambapo mtazamo wa maisha baada ya kifo haukuwa umeendelezwa sana, ilikuwa dhahiri kwamba thawabu na adhabu zinazotokana na utii au kutotii Mungu, lazima ziweze kuonekana katika maisha haya. Wakati wowote ambapo hili halikuwa dhahiri, ingeonekana kwamba hakuna Mungu mwenye haki aliyekuwepo, na jina la Mungu lilidhalilishwa (mfano, [Zab 74:10](#)). Tamaa hii kali ya kutokomeza uovu na watu waovu ilitokana na ufahamu wa Mungu wa maadili na karibu ilihitaji ushindi wa ukweli.

Lugha ya kishairi pia inaelekea kwenye kutia chumvi—kipengele ambacho hakijazuiliwa kwa zaburi (mfano, [Neh 4:4-5](#); [Yer 20:14-18](#); [Am 7:17](#)). Lugha kama hiyo inashangaza; kwa hakika, sehemu ya kazi yake labda ilikuwa kushangaza—kuonyesha na kukuza hisia za hasira.

Katika kipindi cha kabla ya Ukristo, kwa hiyo, milipuko kama hiyo haikuwa isiyo na msingi kabisa. Lakini kwa mwanga wa ufunuo kamili katika Agano Jipya, mtazamo kama huo hauwezi kuhalalishwa. Mkristo anapaswa kupenda kama Kristo alivyopenda ([Yn 13:34](#)), kuombea maadui zake na kuwasamehe ([Mt 5:38-48](#); [Kol 3:13](#)). Mada ya hukumu inaendelea katika Agano Jipya na kwa kweli inasisitizwa zaidi hapo, kwa kuwa kuja kwa Kristo kumeacha watu bila kisingizio cha kuishi katika dhambi ([Yn 16:8-11](#)), lakini hakuna nafasi ya kisasi cha kibinafsi tu.

Zaburi za Toba

[Zaburi 32, 38, 51](#), na [130](#) ni mifano wazi ya zaburi za toba, ingawa kwa jadi kanisa pia limejumuisha

[Zaburi 6](#), [102](#), [143](#), ambapo hakuna ungamo wazi la dhambi. Katika enzi ambapo shida katika aina zake mbalimbali zilionekana kama hukumu ya Mungu kwa makosa, kukiri dhiki kulikuwa sawa na ungamo la hatia. Katika mifano minne kuu kuna nguvu ya hisia na hisia ya kina ya ukubwa wa dhambi machoni pa Mungu, ingawa, kama kwingineko, hakuna dalili ya dhambi maalum, hata katika [Zaburi 51](#), ambayo hakika inahusishwa na dhambi ya Daudi dhidi ya Bathsheba ([2 Samweli 11-12](#)). Kwa maana, Daudi anapuuza mfumo wa dhabihu, ambao haukuwa na ufanisi kabisa katika kesi yake, akijitupa kabisa kwenye rehema ya Mungu ([Zaburi 51:1, 16](#)). Mzigo wa dhambi isiyokiriwa umeonyeshwa wazi katika [Zaburi 32](#), na athari ya kuchoma na kuharibu ya dhambi katika [Zaburi 38](#).

Zaburi za Hekima na Zaburi za Kihistoria

Ingawa inakubalika kwamba manabii, makuhani, na watu wenye hekima wote walifanya kazi katika madhabahu makuu, baadhi ya mfanano katika njia zao za kujieleza unatarajiwa. Fomu za methali hazipatikani mara chache katika zaburi ([Zab 37:5, 8, 16, 21-22; 111:10; 127:1-5](#)). [Zaburi 1](#), labda ni utangulizi wa kitabu chote cha Zaburi, inalinganisha njia zinazotofautiana za wenye haki na wasio haki (angalia [Zab 112](#)), wakati [Zaburi 127](#) na [128](#) zinazingatia baraka zinazotolewa kwa wenye haki. [Zaburi 133](#) imeandikwa kwa sifa ya umoja. Tatizo la kuelezea mateso ya mtu mwenye haki na ustawi wa dhahiri wa watu waovu, linaloshughulikiwa katika Fasihi ya Hekima katika kitabu cha Ayubu na pia katika manabii (kwa mfano, [Yer 12:1-4](#)), linachukuliwa katika [Zaburi 37, 49](#), na [73](#).

Zaburi za kihistoria zinapaswa kujumuishwa katika kundi hili, kwani zinaangazia masomo yanayotokana na uzoefu mchungu wa taifa lililopendelewa. Ni dhahiri kwamba Israeli ilifurahia kusimulia historia ya wokovu. Zaburi kuu, na vipindi vilivyofunika ni [Zaburi 78](#), kutoka kwa kutoka hadi kuanzishwa kwa ufalme wa Daudi (angalia nia iliyotangazwa ya kufundisha katika mistari [1-4](#)); [Zaburi 105](#), kutoka kwa Abrahamu hadi ushindi wa Kanaani; [Zaburi 106](#), kutoka Misri hadi kwa waamuzi; na [Zaburi 136](#), kutoka Uumbaji hadi Nchi ya Ahadi.

Zaburi za Kuamini

Ingawa baadhi ya hizi zinaweza pia kuainishwa kama maombolezo, kipengele kikuu cha kundi hili ni imani tulivu kwa Mungu iliyofunuliwa, ambayo

inawafanya kufaa hasa kwa matumizi ya ibada. Zaburi nyingi kati ya hizi huanza na uthibitisho wa shukrani na mapenzi kwa Mungu. [Zaburi 23](#) na [27](#) ni mifano bora ya aina hii, ambayo pia inaweza kujumuisha [Zaburi 11, 16, 62, 116, 131](#), na [138](#).

Hitimisho

Ugumu katika uainishaji sahihi wa zaburi ni dhahiri; nyingi hazifiti vizuri katika kundi moja—kwa hivyo, kuna wakati mwingine wa kuingiliana. Kinachoonekana wazi ni maisha ya ibada yenye nguvu na muhimu ambayo imepata maonyesho yake wazi zaidi katika kitabu cha Zaburi. Kusema kwamba inaonyesha ibada na kujitolea kwa mtu wa kawaida ni kurahisisha; wafalme na makuhani, watu wenye hekima na manabii wote walichangia katika mkusanyiko huu wa ajabu. Hata hivyo, ukweli unabaki kwamba, machoni pa Mungu, watu wote, bila kujali mafanikio ya kibinadamu au upendeleo, ni "wa kawaida," kwa kuwa wote ni wenye dhambi wanaohitaji neema na wema wa Mungu. Kwa hivyo, jamii ya waabudu ya Israeli ya kale, na watakatifu wa kila kizazi kinachofuata, katika wingi wa utofauti wao, wamepata maonyesho ya hali ya mioyo yao wenyewe, matamania, na ibada katika hazina hii ya kipekee—Zaburi.

Tazama pia Daudi; Masihi; Muziki; Ushairi, Biblia; Waimbaji katika Hekalu; Maskani; Hekalu; Hekima; Fasihi ya Hekima.

Zamu

Kipindi cha muda kinachotumika kugawanya usiku katika Agano la Kale na Agano Jipya.

Katika kipindi cha Agano la Kale, usiku uligawanywa katika zamu tatu za kijeshi (zamu za ulinzi):

- Awamu ya kwanza au ya jioni ilianza kutoka machweo hadi takriban saa 22:00 ([Maombolezo 2:19](#)).
- Ulinzi wa katikati ya usiku ulikuwa kutoka 22:00 hadi 02:00 ([Waamuzi 7:19](#)).
- Ulinzi wa asubuhi ulikuwa kuanzia takriban saa 02:00 hadi jua linapochomoza ([Kutoka 14:24](#); [1 Samweli 11:11](#)).

Wakati wa kipindi cha Kirumi, idadi ya zamu iliongezeka kutoka tatu hadi nne. Hizi wakati mwingine zilielezwa kwa Hesabu, ya kwanza, ya pili, ya tatu, na ya nne. Au wakati mwingine zilielezwa kama jioni, usiku wa manane, jogo kuwika, na asubuhi ([Mathayo 14:25](#); [Marko 6:48](#)). Zamu husika zilimalizika takriban saa 21:00, 00:00 (usiku wa manane), 03:00, na 06:00.

Tazama Usiku.

Zebedayo

Baba wa wanafunzi Yakobo na Yohana ([Mathayo 26:37](#); [Marko 3:17](#); [10:35](#)). Zebedayo alikuwa mvuvi na inawezekana alikuwa tajiri kwani alikuwa na watumishi na uhusiano na Kuhani Mkuu ([Yohana 18:15](#)). Ingawa yeye binafsi anaonekana mara moja tu katika simulizi ([Mathayo 4:21](#); [Marko 1:19-20](#)), mke wake, Salome, anaonekana mara nyingi kama mmoja wa waumini waliomfuata Kristo.

Zelote

Mfuasi mwenye msimamo mkali ni mtu ambaye ana shauku kubwa kuhusu jambo au imani fulani. Katika Biblia, neno hili linatumika kumwelezea Simoni, mmoja wa wafuasi kumi na wawili wa karibu wa Yesu ([Luka 6:15](#); [Matendo 1:13](#)). Simoni huyu ni tofauti na Simoni Petro, ambaye pia alikuwa mmoja wa wale kumi na wawili.

Mathayo na Marko wanatumia neno "Mkananayo" badala ya mzalendo ([Mathayo 10:4](#); [Marko 3:18](#)). Maneno haya yanamaanisha kitu kimoja katika lugha tofauti. Yanamwelezea mtu ambaye ana hamasa kubwa ya kutetea au kuunga mkono kitu. Neno linatokana na wazo la "kuwaka kwa hisia

kali" au "kutaka kitu sana" ([Kutoka 34:14](#); [2 Makabayo 4:2](#)).

Yesu mwenyewe alionyesha bidii (shauku kubwa) alipoisafisha hekalu kutoka kwa watu waliokuwa wakiitumia vibaya. Biblia inasema alikuwa na "bidii kwa ajili ya nyumba ya Mungu" ([Yohana 2:17](#)).

Katika kanisa la kwanza la Kikristo, waumini wengine walikuwa na bidii kwa vipawa vya kiroho, matendo mema, na kufuata sheria za Mungu ([Matendo 21:20](#); [1 Wakorintho 14:12](#); [Tito 2:14](#)). Paulo, kabla ya kuwa mfuasi wa Yesu, alikuwa na bidii sana kwa mila za mababu zake na kwa Mungu ([Matendo 22:3](#); [Wagalatia 1:14](#)).

Simoni Zelote alijulikana kwa bidii yake kubwa ya kidini. Hivi ndivyo watu wangeweza kumtofautisha na Simoni Petro na wafuasi wengine wa Yesu.

Wakati Luka aliandika injili yake, jina "Zeloti" lilikuwa limeanza kumaanisha kitu maalum zaidi. Lilirejelea kundi la watu ambao walikuwa na upinzani mkali dhidi ya utawala wa Kirumi juu ya ardhi yao. Kundi hili lilikuwa na malengo ya kidini na kisiasa.

Kikundi hiki cha Wazeloti kinaweza kuwa kilianza karibu mwa wa 6 Baada ya Kristo (BD), baada ya kifo cha Mfalme Herode Mkuu. Inawezekana kilianzishwa na Yuda Mgalelea na Zadoki Mfarisayo. Wazeloti walivutiwa na Wamakabayo, ambao walikuwa wamepigana dhidi ya utawala wa kigeni miaka mingi iliyopita ([1 Makabayo 2:15-28](#)).

Wazeloti walikuwa na bidii sana katika kufuata sheria ya Mungu (inayoitwa Torati). Waliamini kwamba Mungu ndiye mfalme wa kweli pekee. Walijiona kama mawakala wa hukumu na wokovu wa Mungu. Walipinga vikali chochote walichokiona kama kinachokwenda kinyume na Mungu au kushirikiana na Roma. Wazeloti walifikiri kwamba Masiha (kiongozi aliyechaguliwa na Mungu) angekuwa kiongozi wao.

Wakati mvutano ulipozidi kati ya Roma na Yudea (nchi ya Wayahudi), Wazeloti walizidi kuwa wapiganaji. Waliona mapambano yao kama "vita takatifu." Wakati Wamakabayo walipigana kujilinda, Wazeloti walizidi kuwa wakali zaidi.

Josephus, mwanahistoria Myahudi, aliwaita wanyang'anyi na wahalifu (*Mambo ya kale* 18.1.1-6; *Vita* 4.3.9), ingawa huenda alikuwa na upendeleo dhidi yao. Warumi waliwaita *sicarii*, ambayo inamaanisha "wauaji." Lakini wafuasi wao wangeita wapiganaji wa kizalendo.

Wazeloti walichukua jukumu kubwa katika uasi dhidi ya Roma kuanzia 66 hadi 70 BK. Ngome yao ya mwisho ilikuwa mahali paitwapo Masada. Ilianguka mikononi mwa Warumi mnamo 73, na Wazeloti 960 BK waliokuwepo walichagua kufa kwa kujiua badala ya kukamatwa.

Simoni Zelote labda alikuwa sehemu ya harakati hii katika siku zake za awali, karibu mwaka wa 30 BK. Ni vigumu zaidi kwamba wanafunzi wengine kama Yuda Iskariote au "wana wa radi" walikuwa Wazeloti ([Marko 3:17](#)). Yuda Mgaleeli na hata Paulo walifikiriwa na baadhi kuwa Wazeloti ([Matendo 5:37-38](#); [21:38](#)).

Tazama pia Mapinduzi ya Kwanza ya Kiyahudi; Uyahudi.

Zelote

Herufi za Toleo la King James "Zelote," jina la pili la Simoni, mmoja wa wale 12, katika [Luka 6:15](#) na [Matendo 1:13](#). *Tazama* Simoni #5.

Zena

Mwanasheria ambaye Paulo alimwomba Tito kumsaidia katika safari zake huko Krete ([Tito 3:13](#)).

Zeze

KJV ina tafsiri isiyo sahihi ya neno filimbi katika [Mwanzo 4:21](#), [Ayubu 21:12](#), [30:31](#), na [Zaburi 150:4](#). *Tazama* Vyombo vya Muziki (Ugab).

Zillah

Pili alikuwa mke wa Lameki na mama wa Tubali-kaini na Naama ([Mwa 4:19-23](#)).